

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการพัฒนา คติคุณภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มีความเชื่อมั่นในตนเองและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นเสมือนกระบวนการอันเดียวกันที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาเกิดขึ้นได้ทั้งจากการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษิตตามอัธยาศัย เป็นกระบวนการศึกษาที่ต่อเนื่องกันไป เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนและช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เข้ากับความสำเร็จก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นทางเลือกจัดการศึกษาที่สืบทอดมาสำคัญในการส่งเสริม การศึกษาตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนได้ ครอบคลุมทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่าง หลากหลายและทั่วถึง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและ การเมืองรวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีทางเลือกอื่นที่จะต้อง แสวงหาวิธีการใหม่ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป ซึ่งการนศึกษาออกโรงเรียนเรียกว่าวิธีการจัด การศึกษาในรูปแบบนี้ว่า "ศูนย์การเรียนรู้" แต่เดิมนั้น สังคมไทยมักหมายถึงพิธีกรรมหน้าที่ จัดการศึกษาทั้งปวงให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนที่แม้ว่าจะพัฒนา คนได้จำนวนหนึ่ง แต่โดยระบบของการศึกษาที่ไม่สามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ คนทั้งปวงได้อย่างทั่วถึง ทำให้ยังมีคนไทยอีกจำนวนมากไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาและ ถูกกีดกันออกจากกระบวนการศึกษาโดยกลไกของการคัดเลือกที่ไม่เหมาะสม การศึกษาไทยมีระดับ การศึกษาน้อยเกินเหตุหนึ่งที่ไม่สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้มากและไม่พร้อมที่จะ เติชัญกับวิวัฒนาการของเศรษฐกิจที่กำลังรุกเร้าในปัจจุบัน ดังนั้นจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากแผนการ การพัฒนาตั้งแต่กล่าวถึงจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนแนวคิดและวิธีการจัดการศึกษาของสังคมไทย ในปัจจุบันใหม่ นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วการที่จะพัฒนาระบบการศึกษาแล้วทุกวันนี้สังคมได้

เปลี่ยนแรงไปอย่างรวดเร็วความกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาจึงไม่ได้หมายความว่าเข้าหา
ไปโรงเรียนแล้วออกไปทำงานอีกต่อไป แต่การศึกษาหมายถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ดังนั้นจึงเกิดแนวคิด "การศึกษาตลอดชีวิต" และการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ทั้งสอง
แนวคิดนี้มีลักษณะการจัดการศึกษาเพื่อชีวิตตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่สนองความ
ต้องการของประชาชนและเป็นกลไกในการสร้างและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยการสร้างองค์
กรแห่งความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้
มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถอยู่อย่างไทในสังคมไทยอย่างมีความสุข รวมทั้งก่อให้เกิดการ
พัฒนาชุมชนและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า มั่นคง ยั่งยืนต่อไป (กรมการศึกษานอก
โรงเรียน. 2540 ก : 1-3)

นอกจากนี้ การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มี
ภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะการศึกษา
ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ
การศึกษา นอกจากนั้นยังต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจาการศึกษาพื้นฐานของชีวิต เพื่อ
นำความรู้ไปพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538
ก : 17) ดังนั้นการจัดบริการการศึกษาให้แก่ประชาชนในชุมชน จึงเป็นนโยบายสำคัญของ
กรมการศึกษานอกโรงเรียนที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่ม
อาชีพในชุมชน โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การจัด
บริการการศึกษา จึงมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 มาตรา 22
(กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2542 : 12) ซึ่งการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพไม่จำเป็นต้องให้
การลงทุนที่สูงเสมอไป ประการสำคัญคือต้องคำนึงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพในการให้
ทรัพยากร (รุ่ง แก้วแดง. 2542 : 51)

ดังนั้น ศูนย์การเรียนจะเกิดจากครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถาบันศาสนา
สถานประกอบการเอกชน องค์กร ภาครัฐ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งได้เริ่ม
ดำเนินการตั้งต้นปี พ.ศ. 2539 โดยจัดตั้งขึ้นตามสถานที่ต่างๆ ที่มีความพร้อมในการให้บริการ
ประชาชน โดยไม่ได้กำหนดจนรทวงในการปฏิบัติที่ชัดเจนเน้นเฉพาะการให้บริการประชาชน
เท่านั้น การดำเนินการศูนย์การเรียนจึงเป็นไปในรูปแบบที่หลากหลาย ในสถานที่ต่างๆ กัน
ซึ่งจำแนกเป็นศูนย์การเรียนประเภทต่างๆ ตามสถานที่จัดตั้ง เช่น ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัด
ตั้งในสถานศึกษา ได้แก่ ศูนย์การเรียนที่จัดตั้งขึ้นในโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และ
สังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียน
เทศบาล ศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งขึ้นในหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ศูนย์
การเรียนที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนแออัด วัด สภาตำบล มัสยิด โบสถ์ ที่อ่านหนังสือประชาชนหมู่บ้าน
สถาบันครอบครัว และศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งในต่างประเทศ ได้แก่ ศูนย์การเรียนที่

จัดตั้งขึ้นในประเทศต่างๆ เพื่อให้เข้ารับการการศึกษาสำหรับคนไทยในต่างประเทศ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2539 น : 3-5)

ศูนย์การเรียนชุมชน (ครช.) เป็นมีลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในชุมชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 289 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540 ง : 98) ที่ได้ให้สิทธิแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมตามความเหมาะสม ตามความต้องการของท้องถิ่นและให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ บทบัญญัติดังกล่าว เป็นโฉมหน้าใหม่ของการเมือง การปกครองของไทยที่พยายามจะกระจายอำนาจการบริหารจัดการการศึกษาให้ส่วนท้องถิ่นดำเนินการบริหารต่อไป ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จึงมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การพัฒนาคนในท้องถิ่นให้มีความรู้ ывมสามารถ มีอาชีพที่มีคนสร้างผลผลิตมาสู่แก่ครอบครัว สังคมและชุมชน ตลอดจนการดูแล สิทธิของศิลปินวัฒนธรรมประเพณีและสิ่งแวดล้อมของชุมชนของตน โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (จินจนาณี บุญเกียรติ, 2540 : 36- 37)

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้ดีและมีคุณภาพ กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยจึงได้ประสานความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้รูปแบบของศูนย์การเรียนชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540 ค : 2) การดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน ตามหลักการดังกล่าวเป็นกการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชน ร่วมกับองค์กรท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ซึ่งเหตุผลที่สำคัญในการจัดตั้ง คือเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนในชุมชนด้วยกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้แก่ การศึกษาลายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ การศึกษาคตามอัธยาศัย โดยเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีนโยบายในการสนับสนุนศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ครอ.) ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542 ข : 1) ซึ่งต้องจัดให้ครบทุกตำบล สถานที่ต่างๆ ที่มีความพร้อมในการให้บริการประชาชน จะได้รับการส่งเสริมการดำเนินงานของกรมการศึกษา นอกโรงเรียนโดยมีหลักการคือ การบริหารกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน จะต้องจัดอย่างเป็นระบบในชุมชน โดยมีสื่อ ะเทศร คือ หนังสือ ตำรา แยกเรียนต่างๆ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง วีดิทัศน์ ชุดร่ำเรียนแบบนศารเทียบจากสภานิติวิทยุ โทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ETV) ฯลฯ การจัดให้มีครูประจำศูนย์การเรียนชุมชนเป็นอุปฐิติตั้งงานเต็มเวลา ดังนั้นการดำเนินงานควบคุมดูแลเป็นหน้าที่ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ส่วนกรมการศึกษานอกโรงเรียน ำงหน่วยงานระดับภาค จังหวัดและสถานก เป็น

องค์การให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 ก : 8)

ศูนย์การเรียนชุมชนนับเป็นองค์กรหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชน เกิดการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง การเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนได้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ต้องการให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐบาลที่มีการกิจต่างๆ มากมาย (ดร.วราผล อูริสยะนันท์, 2543 : 46) ดังนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดให้มีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542 ข : 10)

จากรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาของศูนย์การเรียนชุมชน ภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์พัฒนาบุคลากร กรมการศึกษานอกโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า แนวทางในการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชน ควรให้ประชาชนเป็นผู้สร้าง ผู้ดูแลรักษามากที่สุด รองลงมาเกิดโดยอาสาสมัคร บุคคลและสถาบันครอบครัวซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดบริการการศึกษา โดยเน้นการระดมสรรพกำลังทรัพยากร บุคคล วัสดุ ครุภัณฑ์จากชุมชน โดยสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดศูนย์การเรียนตามสภาพของชุมชน (จินดา นูแระ 2539 : บทคัดย่อ)

จากการติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชนในปีงบประมาณ 2540 ซึ่งมีกรรายงานการจัดตั้งศูนย์การเรียนขึ้นทั่วประเทศ จำนวน 1,002 แห่ง พบว่ามีเพียง 221 แห่งเท่านั้นที่สามารถดำเนินการได้ตามบทบาท หน้าที่และภารกิจของศูนย์การเรียน จึงประสบผลสำเร็จเพียงร้อยละ 22.06 ของจำนวนศูนย์การเรียนที่ประกาศจัดตั้งทั้งหมด ซึ่งถือว่าประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับต่ำ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 ค : 2) หลังจากนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนาเครือข่ายต่างๆ ที่ร่วมดำเนินการจัดศูนย์การเรียนเพื่อหาวิธีการ รูปแบบและแนวทางที่จะดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนให้ได้ครบทุกตำบล ตามแผนพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนปีที่ 8 (2540-2544) และได้ใช้สรุปที่สามารถนำมาพิจารณาคำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้ คือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนควรร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยในการจัดการศึกษาให้กับชุมชน หลังจากนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนก็ได้ให้ความตกลงกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ดำเนินโครงการจัดการศึกษาชุมชน โดยใช้รูปแบบของศูนย์การเรียนชุมชนเพื่อจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้กับประชาชนในทุกชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยให้ท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดนโยบายและควบคุมจัดการทางการศึกษาด้วยตนเอง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 289 และเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการจัด

การศึกษาโดยให้ประชาชนได้รับการศึกษาระหว่างน้อย 12 ปี ซึ่งการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ เป็นภารกิจและความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการสนับสนุน ส่งเสริมของศูนย์การศึกษาภาคโรงเรียนจังหวัดและศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2540 ข : คำปรารภ)

ในปัจจุบันศูนย์การศึกษาภาคโรงเรียนจังหวัดและศูนย์บริการการศึกษาภาคโรงเรียน อำเภอ ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนในรูปแบบดังกล่าวแล้วทั่วประเทศ 5,055 แห่ง จากจำนวนตำบลทั้งหมดทั่วประเทศ 7,256 ตำบล (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2542 ข : 9) ซึ่งยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายของกรมการศึกษานอกโรงเรียนตามแผนพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ที่ตั้งการให้มีศูนย์การเรียนชุมชนครบทุกตำบล ทุกชุมชนทั่วประเทศ

นอกจากนี้จากรายงานผลการนิเทศและการสำรวจข้อมูลพื้นฐานศูนย์การเรียนชุมชน บริการศึกษา 2541 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน พบว่า ปัญหาที่สำคัญ ไม่สามารถดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนชุมชนได้เพราะการสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลที่จะมา ปฏิบัติงานในตำแหน่งครูศูนย์การเรียนชุมชนยังไม่ได้รับความสนใจจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่ กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด เนื่องจากยังไม่มั่นใจในความมั่นคงในอาชีพและหลาย ตำบลมีนักศึกษาน้อยจึงไม่สามารถดำเนินการจัดตั้งได้ ส่วนบทบาทของครูศูนย์การเรียนชุมชน ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงในวิธีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและยังขาด ความชัดเจนในระเบียบการปฏิบัติ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 ต : 10) และจากรายงานการวิจัยที่ได้ศึกษาการบริหารศูนย์การเรียนชุมชนที่ได้รับรางวัลดีระดับจังหวัดของ ศูนย์การเรียนชุมชนบ้านหินโคน ตำบลหินโคน อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ในการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน มีปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ ครู และนักเรียนของศูนย์การเรียนชุมชนไม่มีเวลาไปรวมกิจกรรมกับชุมชน ไม่มีวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ใ้บริการชุมชนในการจัดกิจกรรม และพระราชการไม่มีงบประมาณสนับสนุน ดำเนินการ จัดกิจกรรมการศึกษาหลายสามัญของศูนย์การเรียนชุมชน ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ บุคลากร น้อยเต่งงานมาก การประสานงานบางครั้งไม่ได้รับความสะดวก งบประมาณด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สื่อการเรียนการสอนน้อยมาก การเบิกจ่ายค่าตอบแทนและการออกหลักฐานการศึกษาล่าช้า ส่วนด้านการจัดการศึกษาหลายอาชีพ มีปัญหา คือ งบประมาณมีจำกัด ไม่สามารถ จัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมได้ งบประมาณที่ได้รับไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทำให้แผนการปฏิบัติงานไม่ได้ วัสดุ อุปกรณ์ ไม่เพียงพอกับจำนวนกลุ่มเป้าหมาย จึงต้องขอ ในการขออนุญาตและการเบิกจ่ายค่าตอบแทนมาก ทำให้ได้วิเคาตอบแทนล่าช้า ด้านการ ศึกษาตามอัตราค่าจ้าง ปัญหาที่พบ คือ ขาดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ การเรียนและการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งขาดงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาดูตามอัตราค่าจ้าง (จตุรรัตน์ เข็มทองจันทร์, 2541 : 26)

ในส่วนของคุณค่าการเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 11 ได้มีการศึกษาค้นคว้าติดตาม
ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอยู่บ้างแล้ว แต่ส่วนมากเป็น
การมองสภาพปัญหาในทัศนะของผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอ ทั้งนี้จาก
การที่ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเข้ามาปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยการสอบคัดเลือก
ทำให้มีความหลากหลายทั้งด้านอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานการศึกษา
นอกโรงเรียน เป็นผลให้ความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานไม่เท่าเทียมกัน
ประกอบกับการดำเนินงานที่ผ่านมา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ทรช.) บางแห่งก็ยังไม่สมบูรณ์
ตามหลักเกณฑ์ที่กรมการศึกษาเอกชนโรงเรียนได้วางไว้ บุคลากรที่ปฏิบัติงานดูแลครูศูนย์
การเรียนรู้ชุมชนซึ่งทำหน้าที่ให้บริการในกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังไม่มีควมคล่องตัว
ในการปฏิบัติงานเท่าที่ควรเนื่องจากเป็นองค์กรใหม่ที่ต้องอาศัยการประสานงานกันระหว่าง
หน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งยังมีกฎ ระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการ
จัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ดังนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน
อำเภอ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ในระดับพื้นที่และเป็นผู้บังคับบัญชาของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงมีความสนใจศึกษา
สภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตการศึกษา 11
เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพโดยทั่วไปของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และปัญหา อุปสรรคต่างๆ ใน
การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปพิจารณาหาแนวทางแก้ไข
ปัญหาและปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีประสิทธิภาพ เกิด
ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนนำไปเป็นข้อมูลในการ
พัฒนาการปฏิบัติงานของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อันจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศ
ชาติในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 2 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตการศึกษา 11
ตามองค์ประกอบของการดำเนินงาน 6 ด้าน (กรมการศึกษาเอกชนโรงเรียน. 2540 ก. 2) ดังนี้
 - 1.1 ด้านอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์
 - 1.2 ด้านบุคลากร
 - 1.3 ด้านการจัดกิจกรรม
 - 1.4 ด้านการประสานงาน
 - 1.5 ด้านงบประมาณ

- 1.6 ด้านการบริหารและการจัดการ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศูนย์การเรียนชุมชน เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน ในเขตการศึกษา 11 จำนวนตาม
 - 2.1 เพศ
 - 2.2 ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียน
 - 2.3 สถานที่ตั้งจังหวัดที่ปฏิบัติงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ครูศูนย์การเรียนชุมชนชายและหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนแตกต่างกัน
2. ครูศูนย์การเรียนชุมชนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนแตกต่างกัน
3. ครูศูนย์การเรียนชุมชนที่ปฏิบัติงานในสถานที่ตั้งจังหวัดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนแตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนของจังหวัดต่างๆ ในเขตการศึกษา 11
2. ให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาค และกรมการศึกษานอกโรงเรียน
3. ให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงพัฒนาการให้บริการกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของครูศูนย์การเรียนชุมชน
4. ให้เป็นข้อมูลในการจัดทำมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาของศูนย์การเรียนชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้จำกัดขอบเขตของการวิจัยในเรื่อง ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษาทั้งตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และองค์ประกอบในการดำเนินของศูนย์การเรียนชุมชน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตการศึกษา 11 จำนวน 866 คน (การมาการศึกษาออกโรงเรียน. 2541 : 26)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2541 : 113) จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 270 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ

2.1.1 เพศ

2.1.2 ประสบการณ์การทำงานวัดงานการศึกษาออกโรงเรียน แบ่งเป็น 3 ระดับ

คือ

2.1.2.1 1 – 3 ปี

2.1.2.2 4 – 6 ปี

2.1.2.3 6 ปีขึ้นไป

2.1.3 สถานที่ตั้งจังหวัดที่ปฏิบัติงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ

2.1.3.1 นครราชสีมา

2.1.3.2 ชัยภูมิ

2.1.3.3 บุรีรัมย์

2.1.3.4 สุรินทร์

2.1.3.5 ศรีสะเกษ

2.2 ตัวแปรตาม คือ สมาชิกการดำเนินงานในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตามองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้

2.2.1 ตำแหน่งอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์

2.2.2 ตำแหน่งบุคลากร

2.2.3 ด้านการจัดกิจกรรม

2.2.4 ด้านการประสานงาน

2.2.5 ด้านงบประมาณ

2.2.6 ด้านการบริหารและการจัดการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

สภาพการดำเนินงาน หมายถึง ลักษณะที่มีและที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของการปฏิบัติงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) หมายถึง สถานะที่สำหรับจัดกิจกรรมการศึกษา นอกโรงเรียนและการศึกษาค้นคว้าชีวิต ที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ร่วมกันจัดตั้งขึ้น โดยมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.) ซึ่งเป็นบุคลากรที่ได้รับค่าตอบแทนจากกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ดำเนินงาน

ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ครู ศรช.) หมายถึง ครูที่ได้รับการแต่งตั้งจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอให้ไปปฏิบัติงานการศึกษานอกโรงเรียนประจำที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยได้รับเงินค่าตอบแทนจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

เขตการศึกษา 11 หมายถึง การแบ่งพื้นที่ในการบริหารและจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ลำดับที่ 11 ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (ศบอ.) หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับการประกาศจัดตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ

ผู้บริหารศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ หมายถึง ผู้อำนวยการศูนย์และหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ / กิ่งอำเภอ

อาคารสถานที่ วัดคู่ ครูพันธ์ หมายถึง อาคารสถานที่ วัดคู่ ครูพันธ์ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ได้รับจัดสรรจากองค์การบริหารส่วนตำบลและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

บุคลากร หมายถึง ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครูวิชาพิเศษ วิทยากรกลุ่มสนใจ วิทยากรพิเศษที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ แต่งตั้งให้ไปรับผิดชอบ ปฏิบัติงานประจำและเป็นครั้งคราวที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้นๆ

กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การจัดการศึกษาสามัญ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรของกรมการศึกษานอกโรงเรียน การจัดการศึกษาสายอาชีพ วิชาชีพระยะสั้นและกลุ่มสนใจ และการจัดการศึกษานอกระบบด้วย การจัดการบริหารชาวสวนข้อมูล ในรูปแบบต่าง ๆ และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การประสานงาน หมายถึง การติดต่อปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรของศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ กับบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์การเรียนชุมชน

งบประมาณ หมายถึง เงินที่ได้รับจัดสรรจากศูนย์บริการการศึกษาอำเภอโรงเรียน อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานองค์กรเอกชนต่างๆ ที่สนับสนุนในการจัด กิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ของศูนย์การเรียนชุมชน

การบริหารและการจัดการ หมายถึง การดำเนินการของศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอในการที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนชุมชนเป็นไปด้วยความ เรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University